Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Yıl: 2021 Cilt: 30 No: 2 Sayfa: 1-17
https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil

LEE KURAMI PERSPEKTİFİNDEN KIRDAN KENTE GÖÇÜN MEKANİĞİ: BURSA ÖRNEĞİ*

İbrahim Ethem AKYILDIZ [1], Emin ERTÜRK [2]

Makale Bilgisi

Araştırma Makalesi
DOI: 10.35379/cusosbil.817777

Makale Geçmişi:
Geliş 28.10.2020
Düzeltme 26.07.2021
Kabul 02.08.2021

Anahtar Kelimeler:
İç göç,
Göç hareketliliği,
İtici-çekici faktörler,
Bursa,
Lee'nin göç teorisi.

ÖZ

Türkiye Cumhuriyeti iç göçler açısından 1950'li yıllara kadar sakin bir dönem geçirmiştir. Türkiye'de iç göç hareketlilikleri 1950'lerden sonra bazı yapısal değişikliklerle başlamış, politik ve sosyolojik bağlamda değişimlerle iç göç hareketliliği hız kazanmıştır. Türkiye'nin yapısal değişimleri ile birlikte insanlar, kırlardan kentlere göç etmeye başlamıştır. Bunun yanında ilk değişimlere karşılık bireylerin tepkilerinden biri şüphesiz günümüze kadar devam eden iç göç olgusu olmuştur. İnsanlar iç göç hareketlerini gerçekleştirirken gelişmiş büyükşehirlere doğru yönelmişlerdir. Bursa şehri iç göç açısından her zaman tercih edilen, gelişmiş büyük şehirlerden biri olmuştur ve hâlâ da ilk tercih edilen illerin başında gelmektedir. Bu çalışmada amaç Bursa'ya gerçekleşen iç göç hareketinin altında yatan temel faktörleri belirlemek olmuştur ve çalışma Lee Kuramı Perspektifinden analiz edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen bilgiler sonucunda Bursa'ya göçe neden olan temel faktörün %76,8 ile ekonomik, gelinen yerdeki itici faktörün %52,9 ile işsizlik ve varılan yerdeki çekici faktörün %47,4 ile daha iyi iş imkânları ve yüksek ücret olduğu bulunmuştur. Araya giren engeller bağlamında %17,7 ile kalacak-barınma maliyeti göçü geciktirmiştir. Mesafenin ise göçü pek etkilemediği görülmüştür. Gelinen yer ile iç göçe neden olan temel faktörler arasında, varılan yer ile çekici faktörler arasında ve gelinen yer ile itici faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı birer ilişki bulunmuştur.

MECHANICS OF MIGRATION FROM RURAL TO URBAN FROM THE PERSPECTIVE OF LEE THEORY: THE CASE IN BURSA

Article Info

Research Article
DOI: 10.35379/cusosbil.817777

Article History:
Received 28.10.2020
Revised 26.07.2021
Accepted 02.08.2021

Keywords:
Internal migration,
Migration movement,
Push-pull factors,
Bursa,
Lee's migration theory.

ABSTRACT

The Republic of Turkey had a quiet period in terms of internal migrations until the 1950s. Internal migration movements in Turkey started with some structural changes after the 1950s, internal migration mobility gathered speed with changes in the political and sociological context. In addition, one of the reactions of the individuals in response to changes was undoubtedly the internal migration phenomenon. While people migrated from villages to cities, they preferred metropolitan cities. Bursa has always been one of the most preferred and developed big cities in terms of internal migration and it is still one of the first preferred cities. This study has been based on fieldwork on Bursa, which is one of the most preferred cities in internal migration mobility in Turkey. Migration movements to Bursa have been examined from the perspective of Lee theory. The data have been obtained by one on one interviews and conducted by means of survey. It was found that the main factor causing internal migration in Bursa was economic factor with 76.8 %. It has been found that the push factor causing migration is unemployment with 52.9 %, and the most effective pull factor in migrating to the place (Bursa) is better job opportunities and higher wages with 47.4 %. In the context of intervening obstacles, accommodation costs have delayed migration with % 17,7. It was found that distance did not affect migration much. Finally, A statistically significant relationship was found between migrated locations and push factors and between the destinations and pull factors and between migrated locations and the basic factors causing migration.

* Bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalında Prof.Dr. Emin ERTÜRK danışmanlığında İbrahim Ethem AKYILDIZ tarafından yazılan "Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması: Türkiye Örneği" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

[1] Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF, İktisat, ethemakyildiz@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6850-115X.
[2] Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF, İktisat, eerturk@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2469-4417.

Alıntılamak için/Cite as: Akyıldız, İ.E., Ertürk, E. (2021), Lee Kuramı Perspektifinden Kırdan Kente Göçün Mekaniği: Bursa Örneği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30 (2), 1-17.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan 20. yy'ın ilk yarısına kadar iç göç açısından nispeten sakin bir dönem geçirmiştir. 20. yy'ın ikinci yarısından sonra ülke kendi iç göç dinamikleriyle hızlı bir dönüşüme girmiş ve ülke nüfusu artarak, yer değiştirmiştir. 1950'li yıllarda ülke siyasetinin ve iktisadi dönüşümünün ülke içinde ciddi yansımaları olmuştur. Bu yansımaların başında köylerden kentlere gerçekleşen iç göçler gelir. Türkiye'de bu dönemlerde başlayan iç göç hareketleri ülke ekonomisini değiştirmiş ve sosyo-politik olarak da etkilemiştir. Türkiye'de yaşanan iç göç dönemlerinde insanlar köylerden şehirlere ve çoğunlukla da büyük şehirlere göç etmişlerdir. İnsanların göç ettikleri duraklar ağırlıklı olarak İstanbul, Bursa, Ankara, Adana, İzmir gibi büyük, gelişmiş şehirler olmuştur. Bu durakların tercih edilmesinde şehirlerin gelişmiş ekonomik yapıları, sanayi yönleri ve bölgesel olarak gelir farklılıkları rol oynamıştır. Kadim Şehir Bursa da insanların her zaman en çok tercih ettiği şehirlerden biri olmuştur. Bu sadece Cumhuriyet dönemine has olmayıp, Osmanlı'dan beri Bursa göç alan ve göç veren bir şehir konumundadır. Türkiye'de iç göç dönemlerinde (1950'li, 1960'lı ve 1980'li dönemler) Bursa sürekli iç göç almış olup, günümüzde de iç göç almaya devam etmektedir. Bu çalışmada iç göç açısından Bursa incelenmiş ve teorik altyapısı E. Lee'ye ait olan itici-çekici faktörler bağlamında iç göçün nedenleri araştırılmıştır.

Tablo 1'e göre 1927'den günümüze kadar olan toplam nüfusu, kentlerde ve kırlarda yaşayanların nüfus oranlarını vermektedir. Tabloya bakıldığında; 1927 ile 1950 arasında neredeyse iç göç hareketliliği görülmemektedir. 1927'de toplam nüfusun kentlerde yaşayan sayısı 3.305.879 iken, köylerde yaşayan nüfus sayısı ise 10.342.391'dir. Şehirlerde yaşayanların oranı 1950'lilere kadar ortalama %25'te sabit kalmıştır. Köylerde yaşayanların oranı ise %75'te kalmıştır. 1950'den sonra iç göç olgusu başlamış, birinci dönem olarak ifade edilen zaman diliminde (1950-1960 yıllar arası) kentlerde yaşayan oran yaklaşık %32'ye yükselmiş ve köylerdeki oran ise %75'ten %68'e düşmüştür. Türkiye'nin yaşadığı bu ilk hareketlilik etkisini gösterirken, Türkiye'deki yapısal dönüşümler bu göçü tetikleyip ikinci dönem olarak ifade ettiğimiz (1960-1980 yılları arası) dönemde kentlerde yaşayan nüfus oranı yaklaşık %44'e yükselmiştir. Köylerde yaşayan nüfus oranı ise %56'ya düşmüştür. 1980-2000 dönemi şehirde yaşayan nüfus oranı yaklaşık %65'e yükselmiştir ve köylerde yaşayan oran %35 'e kadar düşmüştür. 1980'den başlayıp günümüze kadar devam eden ve literatürde üçüncü dönem olarak adlandırılan bu yıllar arasında ise kentlerde yaşayan nüfus oranı %92,8'e yükselmişken, köylerde yaşayan nüfus oranı ise %7,2'e kadar ciddi bir düşüş göstermiştir[3].

İlk iç göç döneminden günümüze kadar olan süreçte Türkiye'nin demografik açıdan hızlı bir değişim yaşadığı, insanların köylerden kentlere doğru akın ettiği anlaşılmaktadır. 1927'lerde toplam 13 milyon olan nüfusun yaklaşık 3,5 milyonu şehirlerde yaşamışken; 1950'lilerde toplam nüfusun yani 20 milyonun yaklaşık 5,3 milyonu şehirlerde yaşamıştır. 1960'ta 28 milyon nüfusun yaklaşık 9 milyonu şehirlerde, 1980'de ise 44 milyon nüfusun yaklaşık 20 milyonu şehirlerde yaşamıştır. 1980 sonrası dönemde bu sayı yaklaşık 24 milyonu bulmuş, günümüzde ise 83 milyonluk nüfusun neredeyse 77 milyondan fazlası hayatlarını şehirlerde devam ettirmektedir.

Tablo 1. Toplam Nüfus, Kır-Kent Nüfusu ve Oranları (1927-2019)

YIL	TOPLAM NÜFUS	KENTTE YAŞAYAN NÜFUS (İL VE İLÇE MERKEZLERİ)	KIRDA YAŞAYAN NÜFUS (BELDE VE KÖYLER)	ŞEHİRLERDE YAŞAYAN TOPLAM NÜFUS ORANI	KÖYLERDE YAŞAYAN TOPLAM NÜFUS ORANI
1927	13 648 270	3 305 879	10 342 391	24,2	75,8
1935	16 158 018	3 802 642	12 355 376	23,5	76,5
1940	17 820 950	4 346 249	13 474 701	24,4	75,6
1945	18 790 174	4 687 102	14 103 072	24,9	75,1
1950	20 947 188	5 244 337	15 702 851	25,0	75,0
1955	24 064 763	6 927 343	17 137 420	28,8	71,2

[3] Bu oranın düşmesinde kuşkusuz 2012 yılında 6360 nolu Büyükşehir Yasası ile köylerin mahalle yapılması etkili olmuştur. https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6360.html erişim tarihi: (01.07.2021).

1960	27 754 820	8 859 731	18 895 089	31,9	68,1
1965	31 391 421	10 805 817	20 585 604	34,4	65,6
1970	35 605 176	13 691 101	21 914 075	38,5	61,5
1975	40 347 719	16 869 068	23 478 651	41,8	58,2
1980	44 736 957	19 645 007	25 091 950	43,9	56,1
1985	50 664 458	26 865 757	23 798 701	53,0	47,0
1990	56 473 035	33 326 351	23 146 684	59,0	41,0
2000	67 803 927	44 006 274	23 797 653	64,9	35,1
2007	70 586 256	49 747 859	20 838 397	70,5	29,5
2008	71 517 100	53 611 723	17 905 377	75,0	25,0
2009	72 561 312	54 807 219	17 754 093	75,5	24,5
2010	73 722 988	56 222 356	17 500 632	76,3	23,7
2011	74 724 269	57 385 706	17 338 563	76,8	23,2
2012	75 627 384	58 448 431	17 178 953	77,3	22,7
2013	76 667 864	70 034 413	6 633 451	91,3	8,7
2014	77 695 904	71 286 182	6 409 722	91,8	8,2
2015	78 741 053	72 523 134	6 217 919	92,1	7,9
2016	79 814 871	73 671 748	6 143 123	92,3	7,7
2017	80 810 525	74 761 132	6 049 393	92,5	7,5
2018	82 003 882	75 666 497	6 337 385	92,3	7,7
2019	83 154 997	77 151 280	6 003 717	92,8	7,2

(Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri)

Tablo 2'ye bakıldığında; tablo Türkiye'de gerçekleşen yaklaşık 55 yıllık iç göç deneyimini özetlemektedir. 1965-1980 yılları arasında yaşanan iç göç ortalama 3,1 milyon iken; 1980-2000 yılları arasında bu sayı ortalama 3,9 milyondur. 2000'lerden günümüze kadar ise iller arası göç ortalama 2,5 milyon civarında bir seyir izlemiştir.

Tablo 2. Türkiye'deki İller Arası İç Göç Rakamları (1965-2019)

YILLAR (DÖNEMLER)	**GÖÇ EDEN TOPLAM NÜFUS (İLLER ARASI)**
1965-1970	3 244 724
1970-1975	3 421 025
1975-1980	2 700 977
1980-1985	2 885 873
1985-1990	4 065 173
1995-2000	4 788 193
2007-2008	2 273 492
2008-2009	2 236 981

2009-2010	2 360 079
2010-2011	2 420 181
2012-2013	2 534 279
2014-2015	2 720 438
2015-2016	2 619 403
2016-2017	2 684 820
2018-2019	2 806 123

(Kaynak: DPT ve TÜİK)

Tablo 3'e göre; Türkiye'deki iç göç hareketleri incelendiğinde insanların en çok hangi illere göç ettikleri görülmektedir. 2019 yılındaki verilere göre en çok göç alan il 498.676 kişi ile İstanbul olmuştur. İkinci sırada 211.744 kişi ile Ankara, üçüncü sırada 128.237 kişi ile İzmir ve dördüncü sırada ise 100.140 kişi ile Antalya gelmektedir. Beşinci sırada ise çalışmanın saha alanını oluşturan 85.596 kişi ile Bursa ili gelmektedir. 2018 verilerine bakıldığında illerin sıralaması değişmemiş, sadece iç göç rakamları değişmiştir. Bursa, iç göç duraklarında her zaman ilk sıralarda yer almış ve iç göç açısından çekici bir şehir olmuştur.

Tablo 3. En Çok Göç Alan İller (2017-2019)

YILLAR 2018-2019	**İLLER**	**ALDIĞI GÖÇ SAYISI**
1.	İSTANBUL	498.676
2.	ANKARA	211.744
3	İZMİR	128.370
4.	ANTALYA	100.140
5.	BURSA	85.596
YILLAR 2017-2018	**İLLER**	**ALDIĞI GÖÇ SAYISI**
1.	İSTANBUL	385.482
2.	ANKARA	184.382
3.	İZMİR	130.092
4.	ANTALYA	95.920
5.	BURSA	80.940

(Kaynak: TÜİK)

LEE'NİN GÖÇ TEORİSİ

Everett Lee, 1966 yılında "Göç Teorisi *(A Theory of Migration)*" adlı makalesi ile göç teorisini oluşturmuştur. Lee, göç eylemini gerçekleştiren kişiler için itici-çekici faktörlerin etkili olduğunu ve insanların göç kararlarını bu faktörler üzerinden aldıklarını ifade etmektedir. Lee, göçü bulunan yerden yarı kalıcı ya da kalıcı şekilde ikametgâh değişikliği olarak tanımlar. Ne kadar kısa ya da uzun, ne kadar kolay ya da zor olursa olsun her göç eylemi menşei (başlangıç noktasını), gidilecek yeri ve araya giren engeller setinden oluşmaktadır ve bu araya giren engellerin içerisinde de her zaman var olan hareket mesafesi hesaba katılmaktadır (Lee, 1966, s. 49).

Lee'nin göç olgusunun sürecini ve göçmenlerin göç kararını almalarında etkili olan faktörler sıralandığında;

a) Bulunulan yer ile ilgili faktörler
b) Gidilecek yer ile ilgili faktörler
c) Araya giren engeller
d) Bireysel faktörlerdir (Lee, 1966, s. 49-50).

Tüm bu faktörler incelenirken itici ve çekici yanları dikkate alınır. Tüm bu faktörlerin itici-çekici yanlarının hesabı yapılarak göç kararı gerçekleşmektedir. Bu kurama göre; hesaplamalar sonucunda artılar (çekici yanları) eksilerden (itici yanlarından) fazla ise göç eylemi gerçekleşecektir.

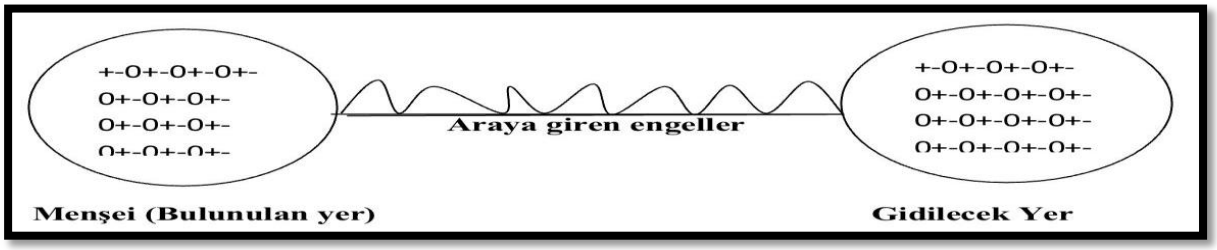

Şekil 1. Göç İçerisinde Bulunulan Yerle ve Gidilecek Yerle İlgili Faktörler ve Araya Giren Engeller
(Kaynak: E. Lee, 1966, s. 50'den alınarak oluşturulmuştur)

Şekil 1'de göç eylemini gerçekleştirecek kişiler için +, - ve 0 faktörler yer alır. "+" çekici faktör anlamına gelirken; "–" ise itici faktör anlamına gelir. "0 (nötr)" ise ne itici ne çekici herkes için farksız anlamına gelir. Örneğin, bir yerin güzel iklim koşulları var ise pozitif yani çekici faktör, olumsuz iklim şartlarına sahip ise neredeyse herkes için olumsuz faktördür. Faktörlerin itici ve çekici yanları kişilerin durumlarına göre değişebilir. Bu faktörlerin bazıları çoğu insanı aynı şekilde etkilerken, diğerleri de farklı insanları farklı şekilde etkilemektedir. Örnek vermek gerekirse; bir yerden bir başka yere göç etmek istediğinizde gidilecek yerde iyi bir eğitim sistemine sahip okul varsa, genç çocukları olan bir aile için (+) faktör olarak değerlendirilir ve çocukları olmayan bir ev sahibi içinse yüksek emlak vergisine neden olacağı için (–) faktördür. Vergi yükümlülüğü olmayan evlenmemiş bir erkek için ise durum farksızdır (Lee, 1966, s. 50).

Çekici faktörler ekonomik gelişmenin, gelirin yüksek olduğu yerler, daha iyi gelir durumları, güvenlik düzeyi yüksek ve işgücü piyasasına kolay ulaşım olarak sıralanabilir. İtici faktörler ise ekonomik olarak işsizliğin olduğu yerler, düşük gelir seviyesi, ağır vergiler olarak sayılabilir. Sosyal ve politik sebepler de itici faktörler içerisinde açıklanabilmektedir. Bunlar; yoksulluk, ayrımcılık, düşünce ya da dinî özgürlükler ile ilgili kısıtlamalardır. Kötü iklim ve doğa koşulları da bu faktörler içerisinde yer alır (Gurieva & Dzhioev, 2015, s. 102). Araya giren engeller ise mesafenin uzaklığı, ulaşım imkânlarının eksikliği ve tehlikeli yolculuklardır (Rani, 2018, s. 7). Gidilecek yer ile ilgili maliyetler, kalacak-barınma masrafları, sosyal ve kültürel farklılıklar diğer engelleyici unsurlardır (Aktaş, 2015, s. 202). Bu engellere devletlerin katı göç politikaları, hukuki engeller eklenebilir. Örnek olarak sınır kapılarını kapalı tutmak, mevcut bulunan göçmenleri zora sokacak yasalar çıkarmak gösterilebilir (BBC News, 2020).

Göç kararını kolaylaştıran ya da zorlaştıran bireysel faktörler vardır. Bunların bazıları hayat boyunca az çok sabitken diğerleri hayat döngüsü ve hayatın bazı dönemlerinde meydana gelen aşamalarla ilişkilidir. Bazıları göç ettikten sonra değişimlere karşı direnen kişilikler olduğu gibi değişim uğruna değişmeyi hoş karşılayan kişilikler de vardır (Lee, 1966, s. 51).

METODOLOJİ

Çalışmanın Konusu

Çalışmanın konusu Türkiye'de 1950'li yıllarda başlayan, 1980'lerden sonra hız kazanan ve günümüzde de devam eden iç göç hareketlilikleridir. İnsanlar kırlardan kentlere göç ederken büyük şehirleri tercih etmişlerdir. Bursa iç göç tercihlerinde ilk sıralarda yer almıştır. Çalışmada incelenen, Bursa'ya gerçekleşen iç göç hareketleridir.

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı; Bursa'ya gerçekleşen iç göç hareketlerinin altında yatan temel faktörleri belirlemek ve bunu Lee Kuramı Perspektifinden analiz etmektir.

Çalışmanın Kapsamı

Bursa'nın demografisi oluşturulurken, Türkiye İstatistik Kurumu'ndan nüfusa kayıtlı olunan 81 il düzeyinde kişilerin ikametgâhları Bursa ili seçilerek demografik yapısı çıkarılmıştır. 26.12.2018 tarihli oluşturulan nüfus verileri neticesinde kişilerin hangi illerden geldiği ve ne kadar kişinin Bursa'ya göç etmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler doğrultusunda Bursa'ya en çok göç etmiş illerden üçü seçilerek saha çalışması yapılmıştır. Akan & Arslan (2008)'ın, iç göçü belirlemede göçe etki eden faktörleri belirlemek bağlamında yapmış oldukları anket formundan faydalanılmıştır ve çalışma Lee'nin Göç Kuramından bazı eklemeler yapılarak oluşturulmuştur[4]. Ocak 2019-Mayıs 2019 dönemleri arasında katılımcılarla birebir ve yüz yüze görüşülerek saha

[4] Akan & Arslan (2008)'ın, iç göçü belirlemede göçe etki eden faktörleri belirlemek bağlamında yapmış oldukları anket soruları, Lee'nin itici-çekici faktörler-araya giren engeller perspektifinden tekrar ele alınarak oluşturulmuştur.

çalışması tamamlanmıştır. Yapılan saha çalışması sonucu elde edilen bilgiler analiz edilmiş ve değişkenler arası ilişkiler χ^2 testi ile sınanmıştır.

Tablo 4. Bursa'nın Demografik Yapısı (2018)

NÜFUSA KAYITLI İL	**NÜFUSA KAYITLI OLDUĞU KİŞİ SAYISI**	**TOPLAM NÜFUSA ORANI (%)**
ADANA	9336	0,32
ADIYAMAN	5192	0,18
AFYON	12428	0,43
AĞRI	33378	1,15
AKSARAY	6454	0,22
AMASYA	10757	0,37
ANKARA	19422	0,67
ANTALYA	3381	0,12
ARDAHAN	29850	1,03
ARTVİN	67995	2,34
AYDIN	4393	0,15
BALIKESİR	54640	1,88
BARTIN	2185	0,08
BATMAN	5710	0,20
BAYBURT	12907	0,44
BİLECİK	21591	0,74
BİNGÖL	9540	0,33
BİTLİS	25749	0,88
BOLU	3022	0,10
BURDUR	1276	0,04
BURSA	1527862	52,49
ÇANAKKALE	11784	0,40
ÇANKIRI	3865	0,13
ÇORUM	17429	0,60
DENİZLİ	3624	0,12
DİYARBAKIR	36519	1,25
DÜZCE	3494	0,12
EDİRNE	10545	0,36
ELAZIĞ	15788	0,54
ERZİNCAN	12112	0,42
ERZURUM	135721	4,66
ESKİŞEHİR	17925	0,62
GAZİANTEP	7560	0,26
GİRESUN	38872	1,34
GÜMÜŞHANE	15108	0,52
HAKKARİ	1038	0,04
HATAY	8483	0,29
IĞDIR	5267	0,18
ISPARTA	4089	0,14
İSTANBUL	24183	0,83
İZMİR	9957	0,34
KAHRAMANMARAŞ	8896	0,31
KARABÜK	3264	0,11
KARAMAN	1524	0,05
KARS	30617	1,05
KASTAMONU	6407	0,22
KAYSERİ	8958	0,31
KİLİS	2006	0,07
KIRIKKALE	5879	0,20
KIRKLARELİ	6610	0,23
KIRŞEHİR	7421	0,25
KOCAELİ	6987	0,24
KONYA	23997	0,82
KÜTAYHA	26493	0,91
MALATYA	14011	0,48
MANİSA	10915	0,38
MARDİN	17372	0,60
MERSİN	6300	0,22

MUĞLA	1805	0,06
MUŞ	84205	2,89
NEVŞEHİR	3829	0,13
NİĞDE	15975	0,55
ORDU	17044	0,59
OSMANİYE	3446	0,12
RİZE	14450	0,50
SAKARYA	10928	0,38
SAMSUN	86357	2,97
ŞANLIURFA	14833	0,51
SİİRT	12921	0,44
SİNOP	6802	0,23
ŞIRNAK	2494	0,09
SİVAS	24081	0,83
TEKİRDAĞ	6878	0,24
TOKAT	22289	0,77
TRABZON	48948	1,68
TUNCELİ	7888	0,27
UŞAK	2491	0,09
VAN	25615	0,88
YALOVA	6751	0,23
YOZGAT	29750	1,02
ZONGULDAK	22737	0,78
TOPLAM BURSA NÜFUSU	2910605	%100

(Kaynak: TÜİK/26.12.2018)

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilen bilgiler sonucu Bursa'nın nüfusu 2.910.605'tir. Bursa nüfusunun %52,49'u Bursalılardan oluşmaktadır ve nüfusun geri kalanını ise %47,51 ile diğer illerden gelenler oluşturmaktadır. Nüfusa kayıtlı olunan iller bakımından mukayese edildiğinde Bursa'nın göçlerle yaşanan bir şehir olduğu, aynı zamanda demografik açıdan neredeyse yarısının Bursalılardan ve geri kalanının da diğer illerden göç etmiş insanların yaşamakta olduğu dinamik bir şehir olduğu ortaya çıkmaktadır.

Veriler, Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınmıştır ve Bursa'ya en çok göç etmiş illerden Erzurum, Samsun ve Artvin illeri seçilmiştir. Erzurum, Samsun ve Artvin nüfusuna kayıtlı Bursa'ya göç etmiş kişi sayısı 290.073'tür. Toplam ilk 3 ilin rakamı seçilen illerin sayılarına bölündüğünde %46,79 ile Erzurum, %29,77 ile Samsun ve %23,44 ile de Artvin gelmektedir.

Tablo 5. Bursa'ya En Çok Göç Eden 10 İl, Nüfus Sayısı ve Oranı (2018)

ŞEHİR	**NÜFUSA KAYITLI OLDUĞU KİŞİ SAYISI**	**TOPLAM BURSA NÜFUSUNA ORAN (%)**	**TOPLAM İÇ GÖÇ NÜFUSUNA ORANI (%)**	**TOPLAM İLK 10 İLE GÖRE NÜFUS ORANI (%)**
ERZURUM	135721	4,66	9,79	21,99
SAMSUN	86357	2,97	6,23	13,99
MUŞ	84205	2,89	6,08	13,64
ARTVİN	67995	2,34	4,91	11,02
BALIKESİR	54640	1,88	3,94	8,85
TRABZON	48948	1,68	3,53	7,93
GİRESUN	38872	1,34	2,81	6,30
DİYARBAKIR	36519	1,25	2,64	5,92
AĞRI	33378	1,15	2,41	5,41
KARS	30617	1,05	2,21	4,96
TOPLAM İLK 10 İL	617252	21,21	44,64	100
TOPLAM İÇ GÖÇ SAYISI	1382743	47,51	100	44,64*

*Toplam İlk 10 İlin Toplam İç Göç Sayısına Oranı (Kaynak: TÜİK)

Bursa'ya göçe etki eden faktörleri belirlemek adı altında Lee'nin itici-çekici faktörler bağlamında yapılan çalışmada saha çalışması yapılmıştır. Anket yöntemi ile birebir görüşmelerle elde edilen bilgiler SPSS 21. uygulaması ile analiz edilmiştir. Örnekleme yöntemi olarak *Kotalama* türü kullanılmıştır. Bu çalışmada, 0,95 güven düzeyinde 290.073 evren büyüklüğü için 0,05 anlamlılık düzeyi için gereken örneklem büyüklüğü

384'tür. Bu prensibin izlenildiği çalışmada 384 katılımcıyla görüşülerek, Erzurum ilinden 179 katılımcı, Samsun ilinden 115 katılımcı ve Artvin'den 90 katılımcı ile görüşülerek anket yapılmıştır.

Tablo 6. Anket Sorularının Seçilen İllere Göre Dağılımı

İLLER	TOPLAM 3 İLE GÖRE ORANLAR	GEREKEN ANKET SAYISI
ERZURUM	% 46,79	179
SAMSUN	% 29,77	115
ARTVİN	% 23,44	90
Toplam 290.073 (3 ilin)	% 100	384

(Kaynak: TÜİK, 2018)

LİTERATÜR ÖZETİ

Türkiye'de iç göçler üzerine pek çok araştırma yapılmıştır. Ele alınan iç göç çalışmaları itici ve çekici faktörler bağlamında incelenen, test edilen, modellenen çalışmalar olmuştur. Aşağıda iç göçler üzerine yapılmış literatür mevcuttur ve iç göçlerde etkili olan faktörler Lee kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Tablo 7. Türkiye'de İç Göç Üzerine Yapılan Çalışmalar

Yazarlar	Dönemler	Yöntem	Göçte Etkili Olan Faktörler
Arı ve Tütengil (1968)	1968	Anket	Ücret Farklılığı, Sosyal Hizmetlerden Yararlanma, Ulaştırma Kolaylıkları, Haberleşme İmkânları
Munro (1974)	1960-1965	Betimleyici Analiz Yöntemi	Kentleşme, Tarımın Modernleşmesi
Levine (1980)	1950-1975	Karşılaştırmalı Analiz Yöntemi	Şehirleşme Etkisi, İstihdam ve Gelir İmkânları
Tanfer (1983)	1965-1970	Karşılaştırmalı Analiz Yöntemi	Tarımdaki Yavaş Büyüme ve Nüfus Çokluğu
Algan (1988)	1950-1985	Karşılaştırmalı Analiz Yöntemi	Genişleyen Sanayi, Ticaret, Tarım Potansiyeli, Ulaşım-Haberleşmenin Genişlemesi
Gedik (1997)	1965-1985	Karşılaştırmalı Analiz Yöntemi	Kırdaki Düşük Gelir, Yetersiz Altyapı Hizmetleri,
İlkkaracan ve İlkkaracan (1998)	1990	Saha Çalışması	Ekonomik, Aile Durumları, Güvenlik
İçduygu ve Ünalan (1998)	1950-1990	Niteliksel Analiz Yöntemi	Tarımda Makineleşme, Modernleşme ve Düşük Üretkenlik, Nüfus Artışı, İşsizlik, Kentlerin Ekonomik ve Toplumsal Çekiciliği, Ulaşım-İletişim Gelişimleri, Küreselleşme, Teknolojik Koşulların Gelişiminin Devamı, Bireysel Yaşamın Toplumsal Yaşam Karşısında Ön Plana Çıkması
Yamak ve Yamak (1999)	1980-1990	Regresyon	Yüksek Gelir Düzeyi, Gelir Eşitsizliği
Üçdoğruk (2002)	2002	Logit Tekniği	Ekonomik, Akraba-Aile Bağları
De Santis (2003)	1996	Karşılaştırmalı İstatistik Yöntemi	AB ile Yapılan Gümrük Birliği Anlaşması, Sanayileşme,
Peker (2004)	2004	Regresyon	İşsizlik, Sosyal ve Kültürel Etkenler, Mesafe
Gür ve Ural (2004)	1990	Regresyon	Gelir Farklılığı ve Ekonomik İmkanlar, Kişi Başına Düşen Gelir Düzeyi Artışı, İşsizlik
Gezici ve Keskin (2005)	1985-1990	Çoklu Regresyon	Bölgesel Eşitsizlikler, İş İmkânları, Gelir Farklılıkları
Çelik (2006)	2000	Regresyon	Gelir, İşsizlik, Sanayileşme
Evcil vd, (2006)	1990-2000	Regresyon	Ekonomik Faktörler, Doğu ve Batı Arasında İtici ve Çekici Farklılıklar
Şahin ve Çağlayan (2006)	2005-2006	Anket-Mülakat	Ekonomik Koşullar, Onun Köylerin Boşaltılması, Aile Birleşmeleri, Siyasi Nedenler

Pazarlıoğlu (2007)	1975-2000	Ekonometrik Analiz (Probit)	İş Arama-Bulma Umudu, Hane Halkı Fertlerinden Birine Bağlı Göç
Akan ve Arslan (2008)	2007-2008	Anket	Akrabalarının ve Hemşerilerin Bulunması, İş Bulma Umudu, İşsizlik
Filiztekin ve Gökhan (2008)	1990-2000	Betimleyici Analiz Yöntemi	Ekonomik (Gelir Farklılığı, İşsizlik Oranları)
Topbaş ve Tanrıöver (2008)	1970-2000	Lowry Hipotezi	KBGSYH, Ekonomik Büyüme
Kocaman (2008)	1995-2000	Karşılatırmalı Analiz Yöntemi	Hane Halkı Fertlerinden Birine Bağımlı Göç, İş Arama/Bulma, Tayin Atama, Eğitim ve Evlilik
Öztürk ve Altuntepe (2008)	2008	Anket	Ekonomik (Gelir Eşitsizliği, İşsizlik Gibi)
Coşkun (2008)	1995-2000	Betimsel Analiz Yöntemi	İş Arama, Bulma, İşsizliğin
Işık (2009)	1995-2000	Karşılatırmalı Analiz Yöntemi	Bağımlı Göç (Aile Bireylerin Birine Bağlılığı), Ekonomik Faktörler (İş Arama Gibi)
Tutar ve Özyakışır (2013)	2008-2011	Anket	Ekonomik (İşsizlik vb)
Doğan ve Kabadayı (2015)	2008-2012	Panel Data	İş İmkânları, Yüksek Gelir İmkanları
Koyuncu (2015)	2010	Mülakat ve Anket	Ekonomik, Tayin ve Atama, Hane Halkına Bağlı Göç, Eğitim
Yüksel vd, (2016)	2008-2015	Logit Modeli	İşsizlik, Kalkınma
Bahçalı ve Kahraman (2016)	2014	Anket ve Birebir Görüşmeler	Ekonomik, Eğitim, Eş Faktörü
Çakmak ve Oktay (2017)	1980-2015	Kompartıman Modeli	İşsizlik
Çiftçi ve Şengezer (2017)	1995-2000	İstatistiksel Uygulama Yöntemi	Hemşericilik, Ekonomik Olanaklar
Koramaz ve Dökmeci (2017)	2012	Regresyon	Geniş Bir Bant İnternet Bağlantısına Sahip Olma, Nüfus, Mesafe

Buraya kadar anlatılan çalışmalardan anlaşılacağı üzere, Türkiye'deki iç göç hareketlerinin açıklanmasında Lee kuramı temel hareket noktası olmuştur. Yapılan bu çalışma da Lee kuramı perspektifinden Bursa'ya gerçekleşen iç göçlerde etkili olan faktörleri belirmek adına literatüre katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın farkı itici-çekici faktörlerle birlikte arayan giren engelleri de kapsamasıdır.

BULGULAR

Bursa üzerinde yapılan çalışmada, en çok göç etmiş illerden Erzurum, Samsun ve Artvin seçilerek oluşturulan anket değerlendirmesi oluşturulmuştur.

Tablo 8. Cinsiyetiniz

	Frekans	Yüzde
Erkek	303	78,9
Kadın	81	21,1
Toplam	384	100,0

Çalışmada yer alan katılımcıların %78,9'u erkeklerden, %21,1'i ise kadınlardan oluşmuştur.

Tablo 9. Yaşınız

	Frekans	Yüzde
21-30	36	9,4
31-40	64	16,7
41-50	84	21,9
51-60	133	34,6
60 üzeri	67	17,4

Toplam	384	100,0

Çalışmaya katılan göç etmiş insanların %34,6'sı (51-60) yaş aralığını oluşturmaktadır. Onun devamında %21,9 ile (41-50), %17,4 ile (60+), %16,7 ile (31-40) ve %9,4 ile de (21-30) yaş aralığı gelmektedir. Katılımcıların yaş kitlesinin çoğunluğunun 50 ve üzeri olması göç eden ilk nesil denilebilecek insanlardan oluşmaktadır.

Tablo 10. Medeni Durumunuz

	Frekans	Yüzde
Evli	347	90,4
Bekar	37	9,6
Toplam	384	100,0

Çalışmada ankete katılanların %90,4'ü evli, %9,6'sı ise bekâr insanlardan oluşmaktadır.

Tablo11. Eğitim Durumunuz

	Frekans	Yüzde
İlkokul	147	38,3
Ortaokul	62	16,1
Lise	98	25,5
üniversite ve lisansüstü	77	20,1
Toplam	384	100,0

İnsanların çoğunluğunun eğitim durumu %38,3 ile ilkokul mezunlarıdır, bunun ardından %25,5 ile lise ve %20,1 ile üniversite ve lisansüstü gelmektedir. Son olarak ise %16,1 ile ortaokul gelmektedir. Burada çoğunluğunun ilkokul mezununun oluşturduğu insanlar genellikle ilk göç etmiş gruplardır. Göç eden ilk nesil çalışarak, kendilerinden sonrakilere yatırım yaptıkları ve ilk nesilden sonra gelenlerin daha iyi bir eğitim durumunda oldukları gözükmektedir. Bu sonuçlar, insanların eğitime verdikleri önemi göstermektedir.

Tablo 12. Mesleğiniz

	Frekans	Yüzde
Memur	52	13,5
İşçi	103	26,8
özel sektör	44	11,5
diğer (ticaret, esnaflık, serbest)	66	17,2
Emekli	78	20,3
İşsiz	41	10,7
Toplam	384	100,0

Göç eden insanların çoğunluğunun %26,8'ini işçiler oluşmaktadır. Emekli kesim %20,3 ile bu grubu takip etmektedir. Ticaret ve esnaflık, serbest meslek grubu %17,2, memur grubu %13,5, özel sektördekiler %11,5 ve işsizler %10,7'yi oluşturmaktadır.

Tablo13. Aylık Geliriniz

	Frekans	Yüzde
asgari ücret altı	65	16,9
asgari ücret	91	23,7
2100-2500	90	23,4

2500-3000	52	13,5
3000'den fazla	86	22,4
Toplam	384	100,0

Göç eden insanların %23,7'si asgari ücret düzeyinde çalışan insanlardan oluşmakta, ikinci sırada %23,4 ile (2100-2500) arası gelire, üçüncü sırada %22,4 ile (3000'den fazla) aylık gelire sahip olan insanlardan oluşmaktadır. Dördüncü sırada %16,9 ile asgari ücret altı ve son sırada %13,5 ile (2500-3000) arası aylık gelire sahip olan insanlardan oluşmaktadır.

Tablo 14'e bakıldığında; göçe neden olan temel faktörün %76,8 ile ekonomik (işsizlik, düşük ücret, kötü çalışma koşulları vb), ikinci etkenin %18,8 ile sosyal etkenlerin (eğitim, sağlık, tayin vb) ve %4,4 ile de diğer (terör, coğrafi etken, güvensizlik gibi) faktörlerin göç kararlarında etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 14. Göçe Neden Olan Temel Faktörler

	Frekans	Yüzde
Ekonomik	295	76,8
Sosyal	72	18,8
Diğer (politik, coğrafi)	17	4,4
Toplam	384	100,0

Seçilen tüm iller bazında işsizlik gibi istihdam yetersizliğinin göç kararlarında başrol oynadığı, bununla birlikte eğitim, sağlık ve tayin gibi (sosyal etkenler) durumların da göç kararlarında etkili oldukları belirtilmiştir. Son olarak terör olaylarının, coğrafi nedenlerin, köy içi anlaşmazlıklar gibi etkenlerin az da olsa insanların göç süreçlerinde önemli rol oynadıkları görülmüştür.

Tablo 15 incelendiğinde; insanların göç kararlarında en çok etkili olan itici faktör %52,9 ile ilk sırada işsizliktir. Diğer itici etkenin %19,5 ile eğitim durumu ve sosyal imkânsızlıklar, %15,9 ile düşük ücret ve yoksulluğun göçü etkilediğini bunun yanında %7,8 ile kötü çalışma koşullarının da etkili olduğu belirtilmiştir. İtici faktörlerden son sırada %3,9 ile diğer etkenler gelmektedir.

Tablo 15. Göç Sürecinde İtici Olan Faktörler

	Frekans	Yüzde
İşsizlik	203	52,9
düşük ücret ve yoksulluk	61	15,9
kötü çalışma koşulları	30	7,8
eğitim durumu ve sosyal imkânsızlıklar	75	19,5
diğer (vergi, terör, deprem, nüfus fazlalığı)	15	3,9
Toplam	384	100,0

İnsanların göç etmelerinin altında yatan nedenin ekonomik ve en çok işsizliğin göçe neden olduğu anlaşılmaktadır. Bölgenin istihdam anlamındaki yetersizliği kalkınmasını da etkilemiş, gelinen yerdeki eğitim, sağlık imkânları açısından gelişmeyi engellemiştir. İnsanların geldikleri yerlerde mevcut iş imkânları olsa bile düşük ücretin, yoksulluğun ve kötü çalışma koşullarının doğup büyüdükleri yerleri terk etmelerine neden olmuştur.

Tablo 16'ya bakıldığında; Katılımcılar göç kararlarında en çok çekici gelen faktörün %47,4 ile daha iyi iş imkânları ve yüksek ücretin göç kararlarında etkili olduklarını belirtmişlerdir. Diğer çekici faktörün %17,7 ile şehrin hayat standartlarının yüksek olduğu, diğer etkenin %16,7 ile iş bulma umudunun göçe cazibeli geldiği görülmektedir. Bir diğer önemli olan sosyolojik çekici faktörün %14,8 ile akrabalar-hemşerilerinin Bursa'da olmaları göçü ciddi derecede etkilemişti.

Tablo 16. Göç Sürecinde Çekici Olan Faktörler

	Frekans	Yüzde
daha iyi iş imkânları ve yüksek ücret	182	47,4
iş bulma umudu	64	16,7
akrabalar hemşerilerimin burada olması	57	14,8
iklimi ve konumu	13	3,4
şehrin hayat standartlarının yüksek olması	68	17,7
Toplam	384	100,0

Bursa şehrinin sanayi şehri olması, ekonomik anlamda gelişmiş olması insanların göç etmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bursa'nın daha iyi iş imkânlarına sahip olmasının, şehrin hayat standartlarının yüksek olmasının göç kararlarında önemli rol oynadıkları anlaşılmakta ve insanların iş bulma umutlarıyla yola çıktıları anlaşılmaktadır. Katılımcılar Bursa'yı bu çekici etkenler yönünden yaşanacak bir şehir olarak görmelerine yol açtıklarını belirtmişler ve bu şehrin neden ilk tercih edilen illerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Şehre çeken bir diğer etki de sosyolojik bağlamda akraba-hemşericilik etkisidir. İnsanlar bu etkiyi aralarındaki ağlarla, derneklerle sıkı tutmuş ve ilk göç eden nesillerinin peşlerinden takip ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 17. Göç kararını hemen gerçekleştirebildiniz mi? (Araya giren engeller oldu mu?)

	Frekans	Yüzde
hemen gerçekleştirebildim	292	76,0
mesafe uzaklığı göçü geciktirdi	20	5,2
ulaşım imkânları göçü geciktirdi	4	1,0
kalacak barınma maliyetleri yüzünden göç gecikti	68	17,7
Toplam	384	100,0

Göç kararını gerçekleştirirken katılımcıların %76'sı hemen gerçekleştirebilmiş ve herhangi bir sorun yaşamamıştır. Katılımcıların %17,7'si kalacak-barınma maliyeti yüzünden, %5,2'i mesafe uzaklığı göçü geciktirmişken, %1'i de ulaşım imkânlarının geciktirdiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcılara sorulduğunda aşağıdaki Tablo 18'de görüleceği üzere memlekete dönmeniz için yapılması gerekenler nedir diye sorulduğunda %58,9'u istihdam alanları yaratılması cevabını vermişlerdir. Nasıl göçe neden olan temel faktör ekonomik oluyorsa şüphesiz geri dönüş için de temel faktörün ekonomik olması kaçınılmazdır. İstihdam alanları ve maaş, çalışma koşulları gibi ekonomik faktörler kolektif düşünülürse ekonomik faktörün payı neredeyse %85'lere ulaşmaktadır.

Tablo 18. Memlekete Geri Dönüş İçin Yapılması Gerekenler

	Frekans	Yüzde
istihdam alanları yaratmak	226	58,9
çalışma koşulları, maaş gibi şartların iyileştirilmesi	98	25,5
Diğer (kentsel dönüşüm projeleri hazırlamak, altyapı hizmetlerinin tamamlanması, okullar-hastaneler gibi yatırımlar yapmak, güvenliği sağlamak)	60	15,6
Toplam	384	100,0

Tablo 19'a göre; Erzurum, Samsun ve Artvin illerinden göç edenlerin geldikleri merkez sorulduğunda katılımcıların %53,9'u köylerden, %26,3'ü ilçelerden ve geri kalan %19,8'i de il merkezlerinden göç etmiş oldukları görülmektedir. Bu rakamlar iç göç süreçlerinde köylerden kentlere ağırlıklı olarak göç edildiğini bulgulamıştır.

Tablo 19. Göç ettiğiniz merkez, aşağıdakilerden hangisidir?

	Frekans	Yüzde
Köy	207	53,9
İlçe	101	26,3
il merkezi	76	19,8
Toplam	384	100,0

Yapılan saha çalışması sonucu elde edilen bilgiler analiz edilmiş ve değişkenler arası ilişkiler χ^2 testi ile sınanmıştır. Çalışmanın teorik altyapısını oluşturan Lee'nin göç teorisi perspektifinden değişkenler arası ilişkiler test edilmiştir. İtici faktörler ile gelinen yerler arasında ve varılan yerle çekici faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı birer ilişki bulunmuştur. Bunun yanında göçe neden olan temel faktörlerle gelinen yerlerle istatistiksel olarak da anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 20. Göç Etme Sebebi İle Göç Ettiğiniz Yer Arasındaki χ^2 Testi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,824[a]	4	,008
Likelihood Ratio	14,976	4	,005
Linear-by-Linear Association	3,760	1	,052
N of Valid Cases	384		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,98.

Tablo 20 incelendiğinde; Göç etme temel sebebi ile göç edilen iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 21: İtici Faktörlerle Göç Edilen Yer Arasındaki χ^2 Testi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	39,421[a]	8	,000
Likelihood Ratio	41,013	8	,000
Linear-by-Linear Association	,916	1	,339
N of Valid Cases	384		

a. 2 cells (13,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,52.

Tablo 21'e göre; Gelinen yer ile göç kararındaki itici faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 22. Çekici Faktörlerle Göç Ettiğiniz Yer Arasındaki χ^2 Testi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	41,452[a]	8	,000
Likelihood Ratio	48,299	8	,000
Linear-by-Linear Association	5,465	1	,019
N of Valid Cases	384		

a. 2 cells (13,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,05.

Tablo 22'ye göre; Gelinen yer ile göç kararında etkili olan çekici faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye Cumhuriyeti iç göçler açısından 1950'li yıllara kadar sakin bir dönem geçirmiştir. Türkiye'de iç göç hareketlilikleri 1950'lerden sonra bazı yapısal değişikliklerle başlamış, politik ve sosyolojik bağlamda değişimlerle iç göç hareketliliği hız kazanmıştır. Türkiye'nin yapısal değişimleri ile birlikte insanlar, kırlardan kentlere göç etmeye başlamıştır. Bunun yanında ilk değişimlere karşılık bireylerin tepkilerinden biri şüphesiz günümüze kadar devam eden iç göç olgusu olmuştur. İnsanlar iç göç hareketlerini gerçekleştirirken gelişmiş büyükşehirlere doğru yönelmişlerdir. İnsanların göç ettikleri yerler ağırlıklı olarak İstanbul, Bursa, Ankara, Adana, İzmir gibi büyük, gelişmiş şehirler olmuştur. Bu yerlerin tercih edilmesinde şehirlerin gelişmiş ekonomik yapıları, sanayi yönleri ve bölgesel olarak gelir farklılıkları rol oynamıştır. Bursa, büyükşehirler içerisinde her zaman en çok tercih edilen illerden biri olmuştur.

Çalışmada, Türkiye'de en çok tercih edilen Bursa şehri seçilmiş ve teorik altyapısı Lee'ye ait olan itici ve çekici faktörler, araya giren engeller perspektifinde göçe neden olan faktörler analiz edilmiştir. Bursa'ya en çok

göç eden illerden Erzurum, Samsun ve Artvin illeri baz alınarak saha çalışması tamamlanmıştır. Bu 3 il bazında yapılan çalışmada Bursa'ya gerçekleşen göçe etki eden temel faktörün %76,8 ile ekonomik olduğu sonucuna varılmıştır. Erzurum'da, Samsun'da ve Artvin'de göçe neden olan itici faktörün %52,9 ile işsizlik olduğu ve bu illerdeki insanların Bursa'ya göç tercihlerinde en etkili olan çekici faktörün de %47,4 ile daha iyi iş imkânları ve yüksek ücret olduğu bulunmuştur. Araya giren engeller bağlamında %17,7 ile kalacak-barınma maliyeti göçü geciktirmiştir. Mesafenin ise göçü pek etkilemediği görülmüştür. Son olarak da gelinen yerle göçe neden olan temel faktörlerle, gelinen yerdeki itici faktörler arasında ve varılmak istenen yerdeki çekici faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı birer ilişki bulunmuştur.

İnsanlar bulundukları yerden bir başka yere göç ederken ekonomik, sosyal, politik gibi güdülerle hareket etmişlerdir. Her ne kadar sosyal, siyasal etkenler göçe neden olsa da ekonomik sebep genellikle ilk sırada yer almıştır. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında göç hareketlerinin temelinde ekonomik faktörün baş rol oynadığı göze çarpmaktadır. Yapılan çalışmalarda izlenen metodolojik yaklaşım ağırlıklı olarak saha çalışmasına dayanmaktadır ve veriler anketlerle, bire bir görüşmelerle, istatistiksel bilgilerle elde edilmiştir. Türkiye'de iç göç hareketliliğini 3 dönem içerisine ayırırsak, bu 3 dönem içerisinde göçün itici ve çekici faktörleri değişmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'deki ilk iç göç dönemlerinde yani 1950-1960 yılları arasındaki göçlerin temel nedeni kırlardaki itici faktörlerle açıklanırken, ikinci dönem 1960-1980 yılları arasındaki iç göçler şehirlerdeki çekici faktörlerle açıklanmaktadır. 1980 sonrası dönemi ise hem itici faktörlerle hem de çekici faktörlerle açıklanmaktadır. Çalışmalar Lee kuramı perspektifinden değerlendirildiğinde; ilk göç hareketinin olduğu zamanlardaki itici faktörler başta işsizlik olmak üzere, kırdaki düşük gelir, tarımdaki toprak yetersizliği, makineleşme, yüksek nüfus baskısı ve yetersiz altyapı hizmetleridir. İkinci göç hareketlerinin temelinde ise çekici faktörler önemli bir rol oynamıştır. Bu çekici etkenler ücretler (kentlerde kırlara göre daha yüksek ücret olması), gelişmiş altyapı ve bölgesel kalkınmışlık farklılıkları, kentlerin sosyal ve sağlık imkânları açısından gelişen cazibesi, şehirlerdeki istihdam yapısı, ulaşım ve haberleşme ağlarının güçlü olması ile birlikte akrabalara, arkadaşlara bağlı göç hareketleridir. Üçüncü dönemde ise ülkenin iktisadi ve siyasi değişim süreci ile birlikte liberal politikaların izlenmesi, sanayi yapısının gelişmesi, teknolojik ilerlemelerin olması ve modernleşme süreci insanları kırlardan kentlere göç hareketinin ivmesini artırmıştır. Ülkenin yapısının değişmesiyle insanlar iş arama, gelir farlılıkları, istihdam fırsatlarından yararlanmak için göç etmişlerdir. Bu çekici etkenlerin yanında eğitim gibi sosyal faktörler de göç süreçlerinde önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde; İnsanların 1950'lilerde başlayan göç hikayesinde şüphesiz eşe-dosta-akrabalara bağlı göç takip etmiştir. Bunun yanında yine bu üçüncü dönemde itici faktörler de göç kararlarında etkili olmuştur. Bunlar güvenlik sorunu (terör, köy içi anlaşmazlıklar gibi), bölgesel eşitsizlikler, fazla göçün aldığı yerlerde çarpık kentleşme, şehirlerdeki fazla nüfusun oluşturduğu işsizliktir. Bu olumsuz unsurlar insanları kentlerden kentlere hareket etmesine neden olmuştur. Türkiye'deki iç göç hareketlerinin açıklanmasında Lee kuramı temel hareket noktası olmuştur. Yapılan bu çalışma da Lee kuramı perspektifinden Bursa'ya gerçekleşen iç göçlerde etkili olan faktörleri belirmek adına literatüre katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın farkı itici-çekici faktörlerle birlikte arayan giren engelleri de kapsamasıdır. Çalışmada göç kararlarında en etkili olan faktörün ekonomik olduğu göze çarpmaktadır. Bulunulan yerdeki işsizlik, düşük ücret, kötü çalışma koşulları gibi itici faktörlerin insanları göçe sevk ettiği ve varılan yerdeki istihdam imkânlarının, yüksek ücret gibi çekici faktörlerin göç üzerinde doğrudan etkili olduğu görülmüştür. Araya giren engeller bağlamında ise kalacak-barınma maliyeti yüzünden göçü geciktirmiştir.

KAYNAKLAR

Akan, Y. & Arslan, İ. (2008). *Göç ekonomisi:(Türkiye üzerine bir uygulama)*. Ekin Basım Yayın.

Aktaş, M. (2015). Ücret odaklı uluslararası işgücü hareketliliğinin işgücü piyasalarına etkileri. *TESAM Akademi, 2*(2).

Algan, N. (1988). Adana ilinde kentleşme: kentleşmeyi etkileyen faktörler ve yarattığı sorunlar. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(1), 105-119.

Arı, O. & Tütengil, C. (1968). Adapazarı'na Göç ve Çalışma Hayatına İntibak Araştırması. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (7), 105-142.

Bahçalı, S. & Kahraman, SÖ (2016). Artvinlilerin Göç Tercihlerinde Bursa'nın Yerinin Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Analizi. *Coğrafya Dergisi*, (33), 37-52.

BBC News, "*US election 2020: Trump's impact on immigration- in seven charts*", https://www.bbc.com/news/election-us-2020-54638643 (01.07.2021).

Coşkun, O. (2008). İç göçler açısından Erzurum ilinin analizi/The analysis of Erzurum province in terms of internal migrations. *Doğu Coğrafya Dergisi*, *13*(20), 239-266.

Çakmak, F. & Oktay, E. (2017). Research of internal migration by compartment models. *International Journal of Research in Business and Social Science (2147-4478)*, *6*(1), 127-148.

Çelik, F. (2006). İç göçlerin itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (27), 149-170.

Çiftçi, M. & Şengezer, B. (2017). 6. Türkiye'de iç göç hareketinde hemşericiliğin analizi1. *Türkiye'de göç ve illerin demografik, ekonomik ve fiziksel dönüşümü*, 125.

De Santis, RA (2003). The impact of a customs union with the European Union on internal migration in Turkey. *Journal of Regional Science*, *43*(2), 349-372.

Doğan, GU & Kabadayı, A. (2015). Determinants of internal migration in Turkey: A panel data analysis approach. *Border Crossing*, *5*(1-2), 16-24.

DPT, *"Türkiye'de İç Göçler Ve Göç Edenlerin Nitelikleri(1965-2000)",* http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Turkiyede_Ic_Gocler_ve_Goc_Edenlerin_Nitelikleri_1965-2000.pdf (01.06.2020)

Evcil, AN , Kiroplu, GB & Dokmeci, V. (2006). *Regional migration in Turkey: Its directions and determinants*. 46th Congress of the European Regional Science Association: "Enlargement, Southern Europe and the Mediterranean", August 30th - September 3rd,Volos, Greece, 2006, ss. 1-24.

Gedik, A. (1997). Internal migration in Turkey, 1965–1985: Test of conflicting findings in the literature. *Review of urban & regional development studies*, *9*(2), 170-179.

Gezici, F. & Keskin, B. (2005, August). Interaction between regional inequalities and internal migration in Turkey. In *ERSA Conference Papers* (pp. 1-18).

Gökhan, A. & Filiztekin, A. (2008). The determinants of internal migration in Turkey. http://research.sabanciuniv.edu/11336/1/749.pdf (01.08.2019).

Gurieva, LK & Dzhioev, AV (2015). Economic theories of labor migration. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, *6*(6 S7), 101.

Gür, TH & Ural, E. (2004). Türkiye'de kentlere göçün nedenleri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *22*(1), 23-38.

Işık, Ş. (2009). 1995-2000 döneminde İzmir'e yönelik göçler. *Türk Coğrafya Dergisi*, (52), 9-16.

İçduygu, A. & Ünalan, T. (1998). Türkiye'de İçgöç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri. *Türkiye'de İçgöç, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları*, 35-55.

İlkkaracan, İ. & İlkkaracan, P. (1999) "1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç", 75 Yılda Köylerden Şehirlere. *Tarih Vakfi Yay., İstanbul,(305-322).*

Kocaman, T. (2008). *Türkiye'de iç göçler ve göç edenlerin nitelikleri (1965-2000)*. TC Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, DPT Yayınları.

Koyuncu, A. (2015). *Kentleşme ve göç: uygulamalı bir araştırma*. Hikmetevi.

Koramaz, TK & Dökmeci, V. (2017). 8. Bilgi ekonomileri ve Türkiye'de iç göç. *Türkiye'de göç ve illerin demografik, ekonomik ve fiziksel dönüşümü*, 201.

Lee, ES (1966). A theory of migration. *Demography*, *3*(1), 47-57.

Levine, N. (1980). Antiurbanization: an implicit development policy in Turkey. *The Journal of Developing Areas*, *14*(4), 513-538.

Munro, JM (1974). Migration in Turkey. *Economic Development and Cultural Change*, *22*(4), 634-653.

Öztürk, M. & Altuntepe, N. (2008). Türkiye'de Kentsel alanlara göç edenlerin kent ve çalışma hayatına uyum durumları: Bir alan araştırması. *Journal of Yasar University*, *3*(11), 1587-1625.

Pazarlıoğlu, MV (2007). İzmir örneğinde iç göçün ekonometrik analizi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *14*(1), 121-135.

Peker, K. (2004). The causes and results of internal migration from rural areas: case of Eastern Anatolia. *ZEMEDELSKA EKONOMIKA-PRAHA-*, *50*(10), 471-476.

Rani, S. (2016). Analysing Lee's Hypotheses Of Migration In The Context Of Malabar Migration: A Case Study Of Taliparamba Block, Kannur District. *Thematics Journal of Geography, 1*(1).

Şahin, B. & Çağlayan, B. (2006). Tarlabaşı Community Center-Field Study Report. http://www.tarlabasi.org/docs/raporlar/tarlabasi-field-report-2006.pdf (01.07.2021)

Tanfer, K. (1983). Internal migration in Turkey: socioeconomic characteristics by destination and type of move 1965-70. *Studies in comparative international development*, *18*(4), 76-111.

TBMM, "*On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* ", https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6360.html (01.07.2021).

Topbaş, F. & Tanrıöver, B. (2009). Türkiye'de iç göç akımları üzerine bir çalışma: Lowry hipotezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *24*(1), 93-104.

Tutar, H. & Özyakışır, D. (2013). TRA2 bölgesinden İstanbul'a göç hareketlerinin nedenlerine ilişkin bir araştırma. *Sosyoloji Konferansları*, (47), 31-58.

TÜİK, *"Nüfus İstatistikleri",* http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist (31.05.2020).

Üçdoğruk, Ş. (2002). İzmir'deki iç göç hareketinin çok durumlu logit teknikle incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *17*(1).

Yamak, N. & Yamak, R. (1999). Türkiye'de gelir dağılımı ve iç göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, 1*(1), 16-28.

Yüksel, S., Eroğlu, S. & Özsarı, M. (2016). An analysis of the reasons of internal migration in Turkey with logit method. *Business and Management Horizons*, *4*(2), 34-45.